

# Vetenskapens betydelse är inte självklar

**Juhani Westman** talar om vikten av att göra vetenskaplig forskning tillgänglig för allmänheten och beskriver de svårigheter det medför. Tiden är knapp, kunskaperna hos journalister bristfälliga och saklig vetenskap är inte alltid särskilt säljande. Visst, det kan säkert vara sant många gånger.

Men det är också lätt att tappa fokus. Många tiders vetenskapare har sett naturvetenskapen som människans räddning – och då är det kanske inte medicinska eller teknologiska genombrott de i första hand avsett. Snarare har man tänkt sig att ”vetenskaplig upplysning” – att så där i största allmänhet att sprida vetande som består i verifierbara fakta – ska råda bot på allehanda samhällliga problem genom att väcka folk ur deras ”okunskap”.

Den ”vetenskapliga kunskapen” blir en allas rättighet, men samtidigt också ett påbud för var och en. Ändå är det inte alls självklart vilken betydelse vetenskapens olika anspråk har för oss eller vad det egentligen är vi borde känna till.

DELS AV DEN enkla anledningen att det finns mycket som många av oss varken kan eller behöver vara insatta i – ”vetenskap” inbegriper så väldigt mycket, och så olika saker. Att det forskas i exempelvis kvantfysik kan vara nog så viktigt, men det stora flertalet av allmänheten vet så

gott som inget om sådant och inte tycks vi lida någon skada för det. Dels, och lite knivigare, för att det naturvetenskaperna kan berätta för oss inte alls har en given, uppenbar tolkning. Naturvetenskap är inte oberoende av sociala sammanhang, utan vetandet skapas just ibland människor. Det här visar sig förstås i vissa fall som radikalt olika tolkningar av ”samma fakta”.

Men det kommer fram också på ett annat plan. Nämligen, gränserna för naturvetenskapernas område är inte alltid skarpa och tydliga. Då är det lätt hänt att man misstar ”existentiella” frågor för legitima naturvetenskapliga forskningsobjekt (inte minst som flummandet är lika utbrett bland vetenskapens företrädare som i samhället i stort).

Och följaktligen tänker man sig att folks ”defekta” uppfattningar behöver rättas till och ges en solid, vetenskaplig grund. Ta begreppet ”tid” som exempel. Naturvetenskapens olika begrepp om tid är naturligtvis inte oberoende av våra ”vanliga” uppfattningar om tid. Samtidigt har tid inom vetenskapen en teknisk innebörd och måste förstås inom ramen för de teorier i vilka begreppet förekommer. Dessa begrepp kan inte tas som modeller för hur tid ska förstås i övriga sammanhang – vetenskaplig teoribildning är helt enkelt inte relevant här.

Ändå är det ofta förekommande att man, just för att man blandar samman olika frågor, misstar olika perspektiv på saker för ”okunskap”, i det de inte följer en naturvetenskaplig matris. Jag tror att det är här i synnerhet som frågan om demokrati gör sig gällande. För det handlar inte bara om att göra vetande tillgängligt för alla. Utan det finns en mängd frågor som vetenskapen inte kan undersöka – inte på grund av bristande vilja, resurser eller försök, utan för att de helt enkelt ligger utanför vetenskapens domäner. Själva gränsdragningen för vetenskapen blir alltså en viktig frågeställning, som i grunden inte är av naturvetenskaplig karaktär. Allmän dialog och eftertänksamhet är det som möjliggör sund vetenskap.



**Barbro Nordling**  
studerar filosofi och kvinnovetenskap vid Åbo Akademi  
*barbro.nordling@abo.fi*